

УДК 327.7-053.81:341.171:061.1(ЄС)(045)

О.Г. Широкова-Мурараш,
кандидат історичних наук,
доцент
Я.А. Новосад,
магістр

ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У РЕАЛІЗАЦІЇ ЗАХИСТУ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ МОЛОДІ

У статті досліджено питання про механізм захисту прав та інтересів молоді у сфері реалізації молодіжної політики на прикладі досвіду Європейського союзу. Визначено принципи реалізації молодіжної політики ЄС; розкрито особливості механізму її впровадження та надано аналіз відповідної нормативно-правової бази ЄС. Обґрунтована доцільність використання досвіду ЄС для створення української національної молодіжної політики.

Ключові слова: молодь, молодіжна політика, європейська молодіжна політика, Європейський союз.

Молодь у сучасному світі є рушійною силою кожного суспільства, адже має необмежений потенціал, який сприяє розвитку та прогресу. Вона є не тільки соціально-віковою групою населення віком від 14 до 30 або від 15 до 25 років (в залежності від визначеності в різних країнах світу), але й об'єктом національно-державних інтересів, один зі стратегічних ресурсів будь-якої країни. Саме тому, сьогоднішня Європа формує свій завтрашній день, приділяючи значну увагу безпосередньому розвитку молодих та перспективних людей.

Однак не дивлячись на те, що в сучасному світі молодь має більше можливостей, ніж за останні 20 років, вона зіштовхується з низкою проблем. Такими проблемами можна назвати нинішню кризу, безробіття серед молоді (19,8% – рівень безробіття в ЄС у серпні 2009, у порівнянні з 15,5% у серпні 2008 року), бідність, старіння нації, поширення ВІЛ/СНІДу (50% ВІЛ-позитивних – молоді люди віком від 15 до 24 років), наркоманії, поява великої кількості неформальних течій та субкультур (емо, панки, скінхеди, хіпі, готи тощо), які не завжди позитивно впливають на розвиток молоді та багато інших перепон, що стоять на шляху нормального розвитку молодих людей.

Як і в інших країнах, в Україні розробляється спеціальне ювенальне законодавство, направлене на забезпечення державного захисту прав та інтересів молоді, але не так дієво стимулюється розвиток молодіжного руху, підтримується волонтерський рух, діяльність спеціалізованих соціальних служб для молоді. Тож дедалі

більшою є потреба формування й практичної реалізації такої молодіжної політики, суб'єктом якої разом із державою була б сама молодь. Прикладом ефективної реалізації та впровадження молодіжної політики може стати досвід Європейського союзу, висвітлення якого і становить предмет дослідження.

Метою даної наукової статті є висвітлення принципів правового захисту та механізму реалізації інтересів молоді у рамках Європейського союзу як орієнтиру для формування власної, української молодіжної політики. Саме тому, предмет дослідження даної наукової статті є досить актуальним для сьогоднішньої України.

Різноманітним аспектам реалізації державної молодіжної політики в Україні присвячена значна кількість наукових праць вітчизняних учених. Це роботи М. Перепелиці, М. Головенька, М. Головатого, Є. Бородіна, С. Толстоухова, К. Плоский, В. Барабаш, Н. Черниш, О. Кулик, О. Мошнягул, декілька захищених дисертацій (Л. Кривачук, А. Мінаєв, Ю. Поліщук, М. Дідух, В. Шульга, Ю. Криворученко, Ю. Щотова, Н. Юрій, Р. Сторожук та ін.), в яких розглянуто соціальні та правові аспекти даної проблеми.

Всебічне розкриття питання захисту прав молоді в рамках Європейського союзу вимагало здійснення низки завдань, що і було досягнуто у даній статті, а саме: визначення принципів реалізації молодіжної політики в ЄС; аналіз нормативно-правової бази ЄС стосовно молодіжної політики; ознайомлення з механізмами впровадження молодіжної політики ЄС.

На сучасному етапі у Європейському союзі прийнята позиція, згідно з якою «надання підтримки молодим людям та створення сприятливих умов для розвитку їх здібностей працювати й активно брали участь у суспільному житті є невід'ємним елементом економічно та соціально стабільного Європейського союзу...особливо в рамках процесу глобалізації, а також в старіючому суспільстві, де визначним фактором є молода людина та можливості, які представлені їй для реалізації її потенціалу» [2].

Але необхідно зазначити, що ЄС порівняно нещодавно включив молодіжну політику у сферу політик. Так, Європейська комісія відзначає відправним пунктом Маастрихтський договір 1993 року, а саме: статтю 149 п.2. Ця стаття направлена на забезпечення якісної освіти, що передбачає молодіжні обміни й обміни соціальних педагогів (socio-educational instructors) [3]. Амстердамський договір 1997 року, в свою чергу, фіксує роль Союзу у підвищенні рівня знань населення країн Європи за рахунок забезпечення відкритого доступу до освіти та через безперервне удосконалення отриманих знань [3]. Підписання у 2007 році Лісабонського договору знаменувалося появою ще одного завдання у сфері молодіжної політики ЄС: заохочення участі молодих людей у демократії в Європі (ст.149, 150 «Договору про функціонування Європейського союзу») [3].

21 листопада 2001 року Європейська комісія прийняла Білу книгу щодо молоді (White Paper on Youth), відому ще як «Нові стимули для молоді» (A new impetus for youth), що визначила нові рамки співробітництва в сфері молодіжної політики. Біла книга не є законодавчим актом, тим не менш її положеннями керуються інститути ЄС та їх приймає Європейська комісія. Її пріоритетами є сприяння участі молоді в суспільному житті, формування активної громадянської думки, інформування щодо питань європейської інтеграції та розвитку ЄС, а також волонтерська діяльність молоді. Цікаво те, що процес обговорення та формування положень Білої книги був доволі довгим (проект був представлений у 1999 році Вівіаном Редінгом – комісаром, відповідальним тоді за молодіжні питання) участь в якому брали як політичні діячі, так і молоде населення країн-членів ЄС. Молодіжна Біла книга здійснила колосальний вплив на формування державних молодіжних політик поза межами Європи. Вона перекладена на більш ніж 30 мов [4].

У березні 2005 року на весняному саміті Європейська рада прийняла Європейський пакт в інтересах молоді (European Pact for Youth) як

частину Лісабонської стратегії¹. Пакт намагається досягти кращої інтеграції молоді на ринку праці та в суспільстві; співвіднести освіту до потреб суспільства, в тому числі через розробку спільних заходів, що сприяють більшій автономії молоді. Крім цього Пакт передбачає активну участь молоді у процесах прийняття рішень європейськими інституціями.

Прийняте в 2007 році Комюніке Європейської комісії до Ради, Європейського парламенту, Європейському комітету щодо економічної та соціальної політики та Комітету регіонів «Підтримка повноцінної участі молоді у сферах освіти, занятості та суспільного життя» містить у собі основні принципи та пріоритети молодіжної політики ЄС, закликає до більш якісної підтримки та фінансування молоді задля покращення освіти, підвищення зайнятості серед молоді, участі в соціальному житті, укріплення здоров'я та активної громадянської позиції [2].

Інструментом здійснення європейської молодіжної політики є програма «Молодь». Програма «Молодь» стимулює міжнародні дискусії та співробітництво країн-членів ЄС щодо питань розробки молодіжної політики, яка була б найбільш ефективною для країн європейського континенту.

Досягненню цілей програми сприяють наступні задачі:

підтримка молодіжних міжнародних обмінів усередині Союзу та за його межами в рамках співробітництва з третіми країнами для більш поглибленого розуміння культурного різноманіття в Європі, загальноєвропейських цінностей, поваги до прав людини, боротьби з расизмом тощо;

формування почуття солідарності через розширення участі молоді у транснаціональних акціях та заходах;

заохочення молодіжних ініціатив, представлення молоді можливостей для самовираження, сприяння визнанню результатів неформальної освіти, отриманої в рамках чисельних заходів Союзу;

укріплення співробітництва у сфері молодіжної політики шляхом стимулювання обміну найкращих практик, навчання спеціалістів, що працюють з молоддю, та розробка інноваційних програм на рівні Союзу [3].

¹Лісабонська стратегія – стратегічна мета ЄС, прийнята в 2000 році, яка визначила основні задачі на наступне десятиліття по створенню найбільш динамічної економіки в світі, що базується на знаннях, здатна до постійного росту і забезпечує найбільшу кількість робочих місць, а також передбачає соціальне забезпечення.

Сьогодні вже діє другий етап даної програми «Молодь в дії» (Youth in Action), передбачений на період 2007-2013 років. Основні цілі програми співвідносяться з цілями та задачами Союзу у сфері безперервної освіти, що включає розвиток професійної освіти та підготовку, визнання результатів неформальної освіти, а також сфери культури, спорту та зайнятості.

Другий етап програми включає в себе п'ять основних напрямів:

- 1) молодь за Європу (Youth for Europe);
- 2) європейська волонтерська служба для молоді (European Voluntary Services, EVS);
- 3) молодь у світовому контексті (Youth in the World);
- 4) системи підтримки молоді (Youth support systems);
- 5) підтримка співробітництва у сфері молодіжної політики на загальноєвропейському рівні (Support for European cooperation in the youth field) [3].

Бюджет програми складає 885 мільйонів євро та порівняно з попередньою програмою більш орієнтована саме на молодь країн-членів ЄС.

Для реалізації програми «Молодь» створений програмний комітет, що складається із представників країн, на котрих поширюється програма. Комітет проводить свої засідання не рідше двох разів на рік. До головних його обов'язків відносять контроль та координація реалізації програми «Молодь».

Також, крім Комітету, програмою передбачено створення Національних Агенцій в країнах-членах, які відповідатимуть за керування програмою на місцях; мережу тематичних і регіональних ресурсних центрів SALTO (Support, Advanced, Learning and Training Opportunities), які надаватимуть інформацію, ресурси й займатимуться підготовкою кадрів для підтримки Національних Агентств і молодіжних представників: інформаційний портал Евродеск.

У формуванні та реалізації молодіжної політики в Європейському союзі суттєву роль відіграє сама молодь та її організації. 1996 рік знаменувався заміною трьох платформ в галузі молодіжної роботи (СЕНІК, Європейське координаційне бюро міжнародних молодіжних організацій, Молодіжний форум Європейського союзу) однією пан-європейською – Європейський молодіжний форум (ЄМФ) [5].

Сьогодні Європейський молодіжний форум – це міжнародна організація, що об'єднує національні молодіжні ради та міжнародні молодіжні організації, які представляють інтереси молодих людей в Європі та на міжнародному рівні. Форум є найбільшою молодіжною організацією, до складу якого входять десятки мільйонів молодих людей. ЄМФ виступає партнером таких міжнародних інституцій, як Рада Європи, Європейська комісія, Європейський парламент, Організація Об'єднаних Націй. Форум є політичним представником молоді у дискусіях з даними міжнародними організаціями та інститутами, а також здійснює консультативну діяльність для цих установ у питаннях пов'язаних з молоддю. Форум також бере участь у роботі Консультативного комітету та Експертного комітету програми «Молодь».

До основних принципів роботи ЄМФ відносяться: представництво, внутрішня демократія, незалежність, відкритість та включеність [1].

Основні цілі Європейського молодіжного форуму:

- посилення участі молоді та молодіжних організацій у житті суспільства та в процесах прийняття рішень;
- позитивно впливати на політичні питання, що стосуються інтересів молоді та молодіжних організацій;
- полегшення процесу участі молоді шляхом створення стабільних та незалежних молодіжних організацій на національному рівні та міжнародному;
- сприяння обміну ідеями та досвідом, взаємному розумінню, а також рівноправ'ю та рівності можливостей для усієї молоді в Європі;
- сприяння міжкультурному розумінню, демократії, повазі прав, громадянства та солідарності;
- поглиблення європейської інтеграції, а також розвиток молодіжної роботи в інших регіонах світу.

Європейський молодіжний форум складається з 95 членських організацій, які поділяються на дві групи: група національних молодіжних рад (NYCs) та групи міжнародних неурядових молодіжних організацій (INGYOs). Правління обирається членськими організаціями та складається з 11 членів. Також в рамках ЄМФ були створені дві робочі структури: Комісія щодо справ Ради Європи (Council of

Europe Affairs Commission) та Комісія щодо справ Європейського союзу (European Union Affairs Commission), кожна з яких складається з 25 молодіжних представників членських організацій та засідає під керівництвом одного члена правління ЄМФ [1].

Європейський молодіжний форум організовує семінари, тренінг-курси та суспільні слухання, надаючи можливість своїм членським організаціям зустрітися з представниками органів влади, що є відповідальними за проведення молодіжної політики, проводить тематичні конференції задля привернення уваги політиків до проблем молоді. Задля висвітлення значних подій в сфері молодіжної політики та молодіжного руху в Європейському союзі Європейський молодіжний форум видає щомісячний електронний інформаційний бюлетень «Flash».

Європейський молодіжний форум визначив вісім пріоритетних сфер діяльності: соціальні питання, освіта, мобільність, взаємозалежність та солідарність, права жінок, молодіжна політика та програми, розвиток демократичних молодіжних структур, тренінги.

Усе вищезазначене дозволяє зробити висновок, що Європейський молодіжний форум є унікальним об'єднанням молодих людей, які прагнуть перш за все захистити себе в реаліях сучасного світу, а також сприяють розвитку сучасного світу, адже неодноразово вже наголошувалося, що захищена, загально розвинена молода людина є рушійною силою будь-якого суспільства.

Окрім ЄМФ, на території європейського континенту діють такі молодіжні організації, як Європейський молодіжний парламент (ЄМП), Молоді європейські спеціалісти, Спілка асоціацій молодіжних таборів Європейського союзу, Демократична молодіжна співдружність Європи, Європейська асоціація студентів юридичних факультетів (ELSA), Європейський студентський союз, Форум європейських студентів тощо. Очевидно, що у рамках європейського співтовариства працює єдина налагоджена система, головним принципом якої є неухильна турбота про молодь, а завданням – об'єднання зусиль у наданні їй величезних можливостей для реалізації творчого та професійного потенціалу і всебічного розвитку.

Сучасна система молодіжної політики Європейського союзу пройшла тривалий шлях стано-

влення та еволюції і сьогодні вона представляє собою доволі складно організований, але ефективний механізм, основні принципи якого можуть виявитися корисними при визначенні інноваційних шляхів розвитку молодіжної сфери в Україні.

Уже сьогодні Україна бере активну участь у Програмі ЄС «Молодь в дії». Завдяки цій програмі молоді люди з України у співпраці з партнерами з інших країн можуть брати участь у молодіжних обмінах та в міжнародних волонтерських програмах. Крім цього, молодіжні лідери, працівники організацій та інституцій, які працюють із молоддю мають можливість підвищувати свій кваліфікаційний рівень на тренінгах, семінарах та інших заходах, які проводяться під патронатом ЄС в рамках Програми «Молодь в дії» [5].

Українські студенти, а також молоді науковці мають унікальну можливість отримати стипендії від ЄС для подальшого навчання в європейських вищих навчальних закладах в рамках освітньої програми Еразмус Мундус (яка була започаткована у 2004 році). Дякуючи цій програмі у 2009 році 28 українських студентів та 8 науковців отримали нагоду навчатися в університетах Європейського союзу. Окрім цього передбачається двосторонній обмін студентів та викладачів. Програма Еразмус Мундус спрямована на підвищення освітнього рівня, міжкультурного спілкування, загальної обізнаності студентів як країн-членів ЄС, так і третіх країн.

Треба також відмітити, що на території України ведуть активну участь такі європейські молодіжні організації, як: Європейський молодіжний парламент (з 2000 року), Європейська асоціація студентів юридичних факультетів (з 1995 року), а також європейські молодіжні клуби – євро клуби (з 1995 року).

Перевагою для майбутнього розвитку молодіжної політики в Україні є співробітництво з молодіжними організаціями та інституціями Європейського союзу, що є відповідальними за проведення молодіжної політики на пан-європейському рівні, а також формування власної політики на досвіді ЄС.

Література

1. Беттина Шварцмайер ЕМФ: голос молодых людей в формулировании европейской молодежной политики [Электронный ресурс] /Режим доступа до: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No10/N10_Eur_youth_forum_ru.pdf.

2. Коммюнике Европейской комиссии к Совету, Европейскому парламенту, Европейскому комитету по экономической и социальной политике и Комитету регионов «Поддержка полноценного участия молодых людей в сфере образования занятости и обществе». Брюссель. 2007. 5 сент. СОМ (2007) 498. Цит. по: Сборник документов европейской молодежной политики / под ред. А.В. Соколова. – М., 2007.

3. О.В. Перфильева Программа Европейского сообщества «МОЛОДЕЖ» как инструмент реализации политики социальной сплоченности регионов [Электронный ресурс] /Режим доступа до: <http://www.iori.hse.ru/es/materials/youth.pdf>.

4. Пьер Мэрес Воздействие Белой книги на молодежную политику в Европе [Электронный ресурс] /Режим доступа до: http://www.coe.int/t/dg4/youth/Source/Resources/Forum21/Issue_No9/N9_White_Paper_ru.pdf.

5. [Электронный ресурс] / Представительство ЕС в Україні. Режим доступа до: http://ec.europa.eu/delegations/ukraine/index_uk.htm

6. [Электронный ресурс] /Европейський молодіжний форум. Режим доступа до: <http://www.youthforum.org/>.

О.Г. Широкова-Мурараш, Я.А. Новосад

Опыт Европейского союза в реализации защиты прав и интересов молодежи.

В статье исследован вопрос про механизм защиты прав и интересов молодежи в сфере реализации молодежной политики на примере опыта Европейского союза. Отмечены принципы реализации молодежной политики ЕС, раскрыты особенности механизма ее внедрения и дан анализ соответствующей нормативно-правовой базы ЕС. Обоснована целесообразность использования опыта ЕС для создания украинской национальной молодежной политики.

O. Shirokova-Myrarash, Y.A. Novosad

The experience of the European Union in implementation of the youth's rights and interests.

The article examines the questions of the mechanism of the protection youth's rights and interests in the sphere of implementation of youth policy on the experience of the European Union. There are determined the principles of youth policy in the EU, opened the features of the mechanism for its implementation and provided analyses of the legal basis of EU. It is proved the expediency of using the experience of EU for creation Ukrainian national youth policy.